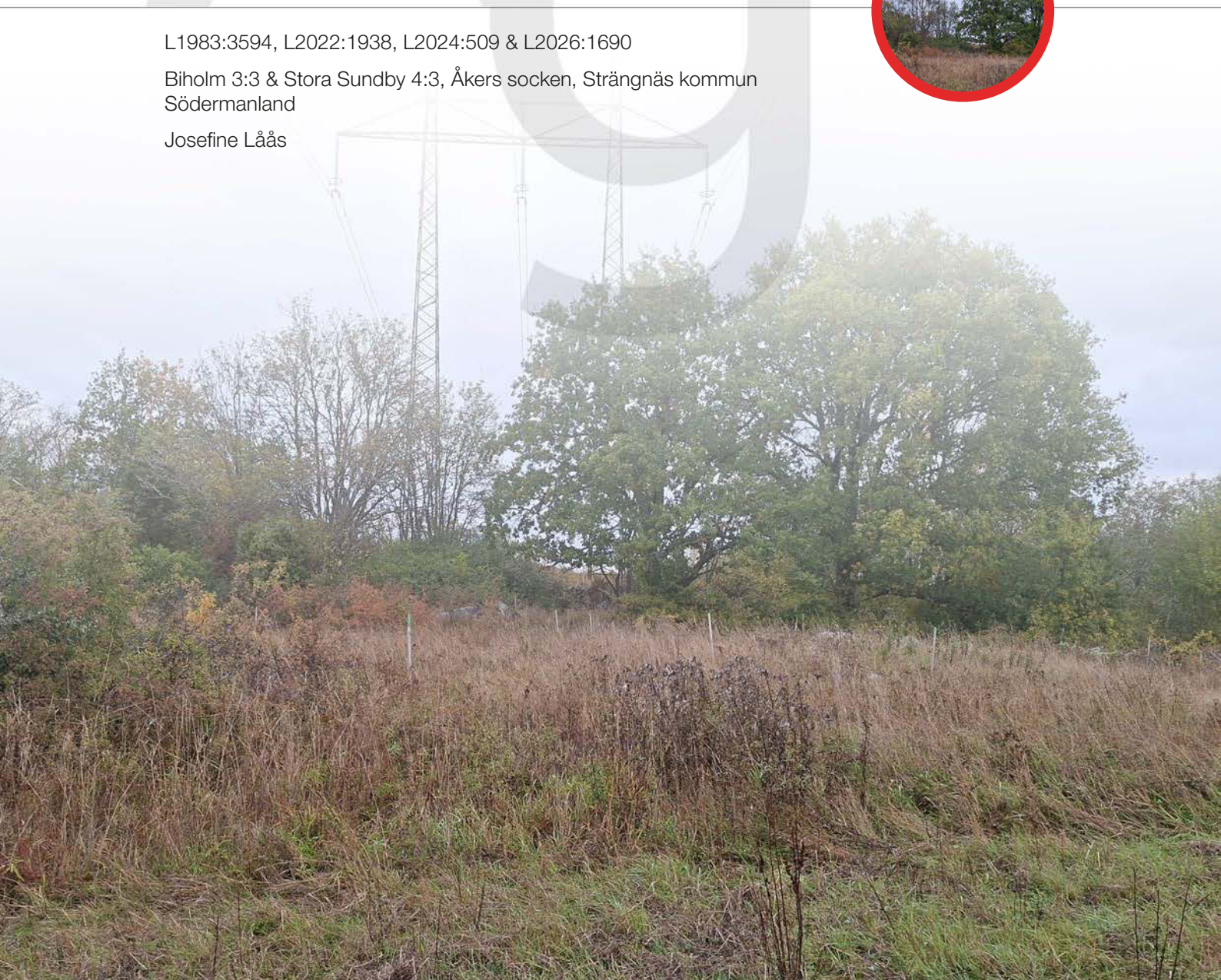

Biholms gamla bytomt och järnåldershärddar vid Ärja

L1983:3594, L2022:1938, L2024:509 & L2026:1690

Biholm 3:3 & Stora Sundby 4:3, Åkers socken, Strängnäs kommun
Södermanland

Josefine Låås

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10
www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

Översigtskarta över Sverige med
Södermanlands län markerat i rött.

© 2026 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2026:18
Lst dnr 431-1272-2024

Författare	Josefine Låås
Kvalitetsgranskning	Annica Ramström
Grafisk form	Josefine Låås
Omslagsfoto	Översigtsbild av den yta som ingick i schaktningsövervakningens norra del, vid Ärja. I bakgrunden syns de befintliga ledningsstolparna som skulle förses med ny jordlina. Foto taget från söder.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översigtskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2026:18

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Biholms gamla bytomt och järnåldershårdar vid Ärja

L1983:3594, L2022:1938, L2024:509 & L2026:1690

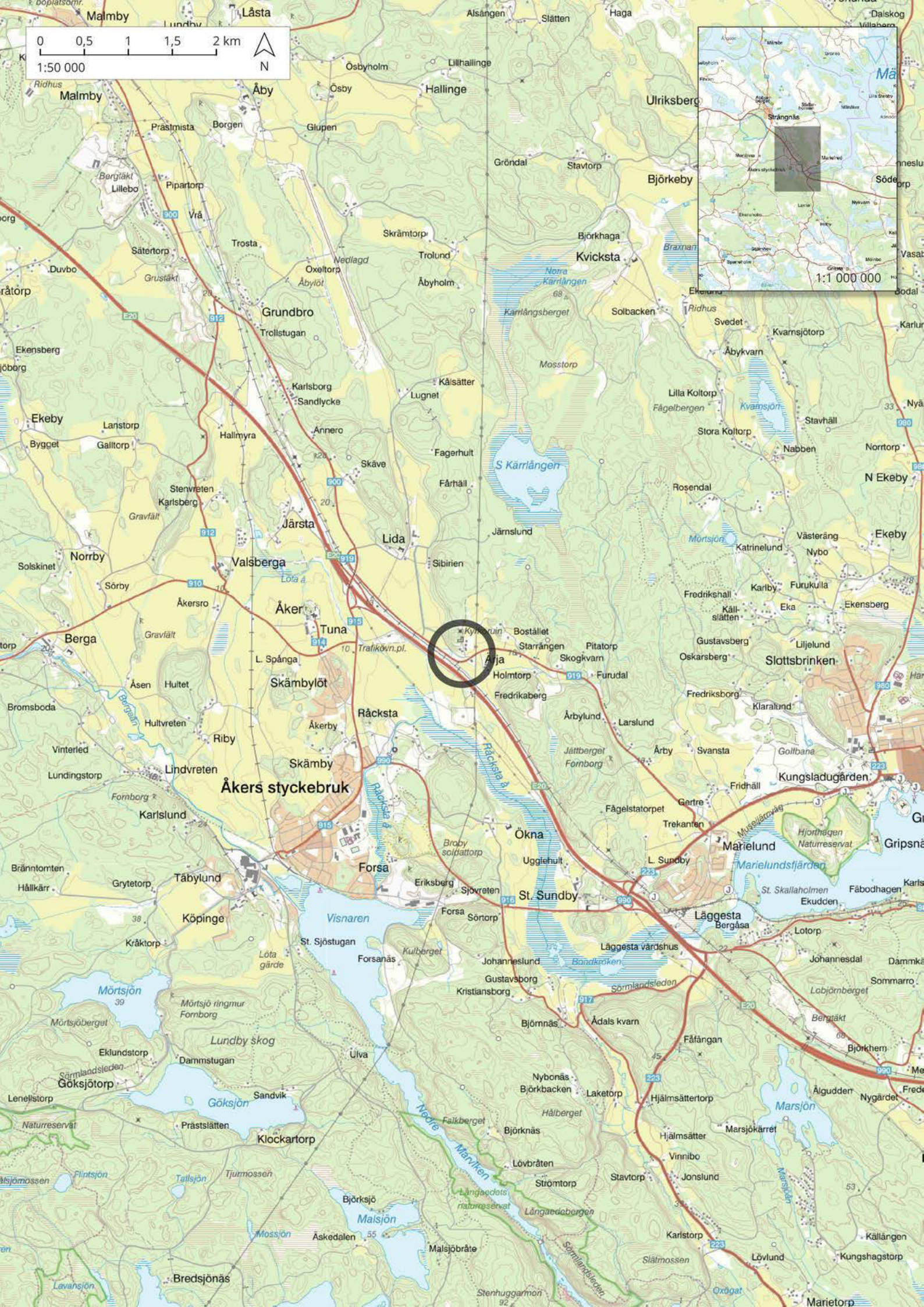
Biholm 3:3 & Stora Sundby 4:3, Åkers socken, Strängnäs kommun
Södermanland

Josefine Låås

Lst dnr 431-1272-2024

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattande inledning.....	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	7
Biholms bytomt	7
Ärja.....	9
Tidigare arkeologiska insatser	9
Utgångspunkter, syfte och målgrupper.....	10
Metod och genomförande.....	10
Resultat.....	11
Biholms bytomt	11
Ärja.....	14
Tolkning.....	20
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	20
Tekniska och administrativa uppgifter	22
Referenser	23
Förteckning över figurer	24
Förteckning över bilagor	24
Bilagor	25
<i>Bilaga 1. Schakttabell</i>	<i>25</i>
<i>Bilaga 2. Anläggningstabell</i>	<i>26</i>
<i>Bilaga 3. Vedartsanalys, Antraco</i>	<i>27</i>
<i>Bilaga 4. ¹⁴C-analys, Ångströms laboratorium</i>	<i>28</i>

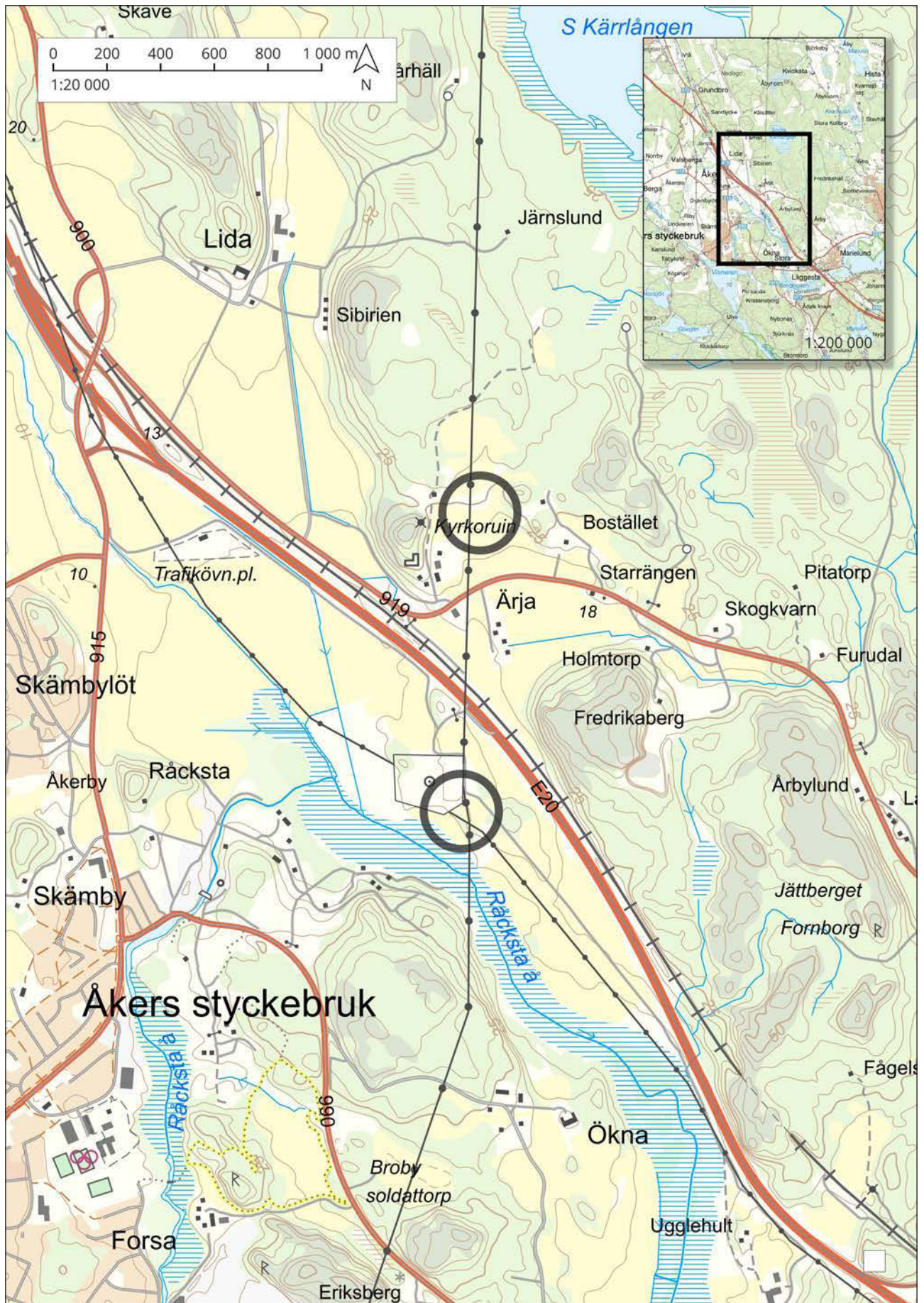
SAMMANFATTANDE INLEDNING

I samband med att Svenska Kraftnät avsåg att schakta och förlägga jordlina utmed en sträcka som bland annat passerade omgivningarna strax norr om Råcksta å och öster om Ärja ödekyrka i Strängnäs kommun har Arkeologgruppen genomfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Schaktningsövervakningen utfördes inom eller i anslutning till fornlämningarna L1983:3594, Biholms gamla bytomt och inom och i anslutning till L2024:509, boplatzlämning övrig, samt L2022:1938, röjningsröse. Beslutande i ärendet var Länsstyrelsen i Södermanlands län och Svenska Kraftnät bar kostnadsansvaret.

Arbetet utfördes vid två olika tillfällen under hösten 2025. Totalt övervakades två schakt. Vid schaktningsövervakningen inom och i anslutning till fornlämning Biholms gamla bytomt (L1983:3594) påträffades inget av arkeologiskt intresse. Den södra sträckan av området, ned mot Råcksta å, utgick också, då det bedömdes som delvis för brant, delvis alltför blött område för att lämningar skulle påträffas.

Vid schaktningsövervakningen på sträckan strax öster om Ärja kyrkoruin framkom två härdar. Den ena utgjordes av den härd som påträffades vid Arkeologgruppens tidigare utförda utredning etapp 2 från hösten 2023, L2024:509. Den andra påträffades cirka 17 meter norr om denna och var sedan tidigare okänd. I samband med schaktningsövervakningen undersöktes och dokumenterades båda härdarna inom schaktets utbredning. De har ¹⁴C-daterats till romersk järnålder (Kristi födelse–400 e. Kr). I övrigt påträffades inget av arkeologiskt intresse.

Figur 1 (föregående sida). Översiktskarta med det aktuella undersökningsområdet markerat. Skala 1:50 000 med instick i skala 1:100 000.

Figur 2. De två ytor som var aktuella för den arkeologiska schaktningsövervakningen vid Biholms gamla bytomt i söder och Ärja i norr. Skala 1:20 000, med instick i skala 1:200 000.

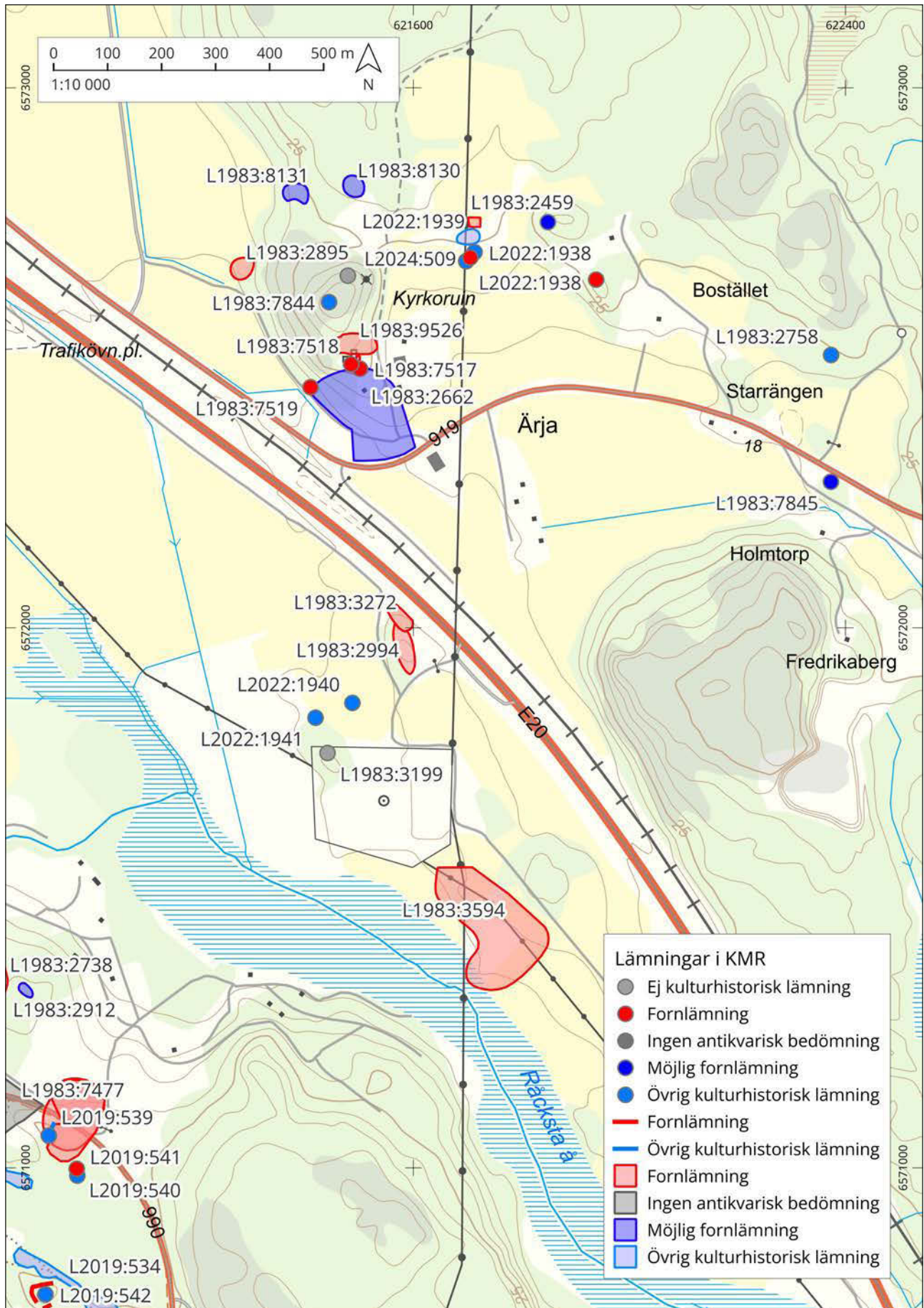
BAKGRUND OCH KULTURMILJÖ

Biholms bytomt

Biholms bytomt är belägen på omkring 5–15 meter över havet. Jordmånen utgörs inom majoriteten av ytan av glacial lera, med inslag av morän i dess nordvästra del, samt uppstickande partier av urberg. Sydväst om fornlämningen, ned mot Råcksta å, övergår marken först i postglacial finlera, följt av gyttjelera och gyttja i anslutning till ån (Sveriges Geologiska Undersökning, SGU). Tomten förekommer på kartor från 1641 och framåt (akt C99-4:C3:90-1), där den till en början benämns ”*Byholm*” och anges ha två gårdar. På de äldre kartorna framgår att den här delen av Råckstaåns sträckning tidigare har kallats ”*Byholms åhn*” (se t.ex. akt C99-4:1).

Enligt gällande beskrivning i Kulturmiljöregistret (figur 3) utgörs Biholms gamla bytomt (L1983:3594) av ett cirka 250×60–160 meter stort område som omfattar två husgrunder och en grund efter en ladugård. Utöver dessa finns även två gropar som tolkats som möjliga källargropar eller täktgropar, några röjningsrösen, samt ytterligare två gropar med oklar funktion.

Strax nordväst om bytomten finns ett röjningsröse (L2022:1940) och ett brott/täkt (L2022:1941). Längre norrut finns en boplats (L1983:2994) och ett gravfält (L1983:3272). I sydost, utmed E20, har bland annat två lägenhetsbebyggelser (L1983:7640 och L1983:8193) samt område med fossil åkermark (L1983:8194) legat, varav en lägenhetsbebyggelse som enligt beskrivning i Kulturmiljöregistret utgörs av ett soldattorp som är markerat på en Storskifteskarta från år 1762 (akt C99-83:5) men som inte har kunnat bekräftas i fält. Den fossila åkermarken undersöktes däremot i slutet av 1990-talet. Lägenhetsbebyggelsen efter ”*Torparbygget*” (L1983:7640) har enligt Kulturmiljöregistret förstörts.

Figur 3. Översiktsskarta med undersökningsområdets omgivande fornlämningsmiljö. Skala 1:10 000.

Ärja

Den andra sträckan som var föremål för schaktningsövervakningen låg norr om E20, i åkermark som är belägen på höjder som sträcker sig mellan 20 och 25 meter över havet. Jordmånen utgörs även här främst av glacial lera som omges av uppstickande bergpartier, sandig morän och postglacial sand i norr, öst och väst. Området utgör ett strandnära boplatsläge under äldre bronsålder och utgör under både äldre och yngre järnålder en plats med närhet till goda vattenfarleder (se figur 10 nedan).

Närområdet är rikt på fornlämningar av både förhistorisk och historisk tid, knappt 300 meter sydväst om undersökningsområdet finns bland annat Ärja ödekyrka (L1983:3215) med medeltida anor och de två runstenar (L1983:7518, L1983:7517) som påträffats inom och i anslutning till kyrkan. Omkring ödekyrkan finns även ett gravfält (L1983:9526) bestående av tio stensättningar och två rösen, samt en ensamliggande stensättning (L1983:7844) och en stensättningsliknande lämning (L1983:2757). I närområdet finns även två bytomter/gårdstomter, den ena direkt söder om kyrkoruinen, Ärja gamla bytomt (L1983:2662) och den andra längre mot nordväst, Skrähälls gamla tomt (L1983:2895). Längre norrut, på andra sidan om höjden finns två lägenhetsbebyggelser, torpen Lushagen och Gråbo (L1983:8130 och L1983:8131).

I anslutning till undersökningsområdet finns även två registrerade ytor med röjningsrösen (L2022:1938 och L2022:1939). Den ena (L2022:1939) förekommer inom en större yta, cirka 40×30 meter stor, medan den andra lämningen (L1983:1983) utgörs av två enskilda röjningsrösen, belägna på varsin sida om undersökningsområdet. Dessa utgjordes av ett som var oregelbundet i plan, 6×2,5 meter stort och 0,3–0,5 meter högt och ett som var långsmalt, 10×35 meter stort och cirka 0,5 meter högt. Den sistnämnda uppvisade inslag av sprängsten, medan resterande röjningsrösen i närheten bestod av natursten som var spräckta och rundkilade.

Inom undersökningsområdet fanns sedan tidigare endast en känd fornlämning, en boplatslämning i form av en kokgrop (L2024:509) som påträffades i samband med schaktning vid arkeologisk utredning 2023 (Ohlsson 2024). Härden daterades inte i samband med den tidigare utförda utredning etapp 2. Vid samma utredning påträffades även ett boplatsområde (L2024:511), beläget på höjden norr om undersökningsområdet. Lämningen är inte helt avgränsad och består av fyra härdar (Ohlsson 2024).

Tidigare arkeologiska insatser

Stigfinnaren genomförde en utredning etapp 1 inom och i anslutning till undersökningsområdet inför utökning av kraftstationen 2022 (Hovanta et al 2022). Arkeologgruppen genomförde därefter under hösten 2023 en utredning etapp 2 inom fastigheterna Biholm 3:3 och Stora Sundby 4:2 (Ohlsson 2024).

UTGÅNGSPUNKTER, SYFTE OCH MÅLGRUPPER

Arbetet föranleddes av att Svenska Kraftnät avsåg att schakta och förlägga jordlina inom Biholms gamla bytomt samt i omgivningarna öster om Ärja ödekyrka i Strängnäs kommun. Ärja ödekyrka ligger cirka 1,5 km öster om Åkers kyrka.

Syftet med den arkeologiska schaktningsövervakningen var i första hand att undvika att fornlämning påverkas av arbetsföretaget och i andra hand, om möjlighet inte fanns att undvika fornlämning, att löpande undersöka och dokumentera mindre komplicerade lämningar inom berörda fornlämningar samt att tillvarata fynd och samla in daterbart material.

I uppdraget ingick även att tillse att odlingsrösen i området (L2022:1938 och L2022:1939) inte skadades i samband med ledningsschaktningen. Målgrupper för uppdraget var i första hand Länsstyrelsen och Svenska kraftnät.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Schaktningen utfördes genom skiktvis grävning med maskin ned till ett djup på 0,4–0,9 meter. Schakten uppgick till en längd av 60 respektive 120 meter och en bredd av 0,5 meter. Schakten dokumenterades genom beskrivning, fotografering och inmätning med handhållen GPS. Inmätningarna bearbetades sedan i QGIS.

Vid undersökningen togs även hänsyn till biotopskydd, här i form av enbuskar, ekar och röjningsrösen. En del av uppdragets syfte var att se till att inga röjningsrösen skadades i samband med ledningsschaktningen.

Inga fynd har tillvaratagits i samband med undersökningen. Material för datering av hårdarna samlades däremot in, där två lämpliga kolfragment för datering valdes ut av Ulf Strucke på Antraco, som gjorde vedartsanalysen (se bilaga 3). Den daterande ¹⁴C-analysen genomfördes av Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet (se bilaga 4).

RESULTAT

Biholms bytomt

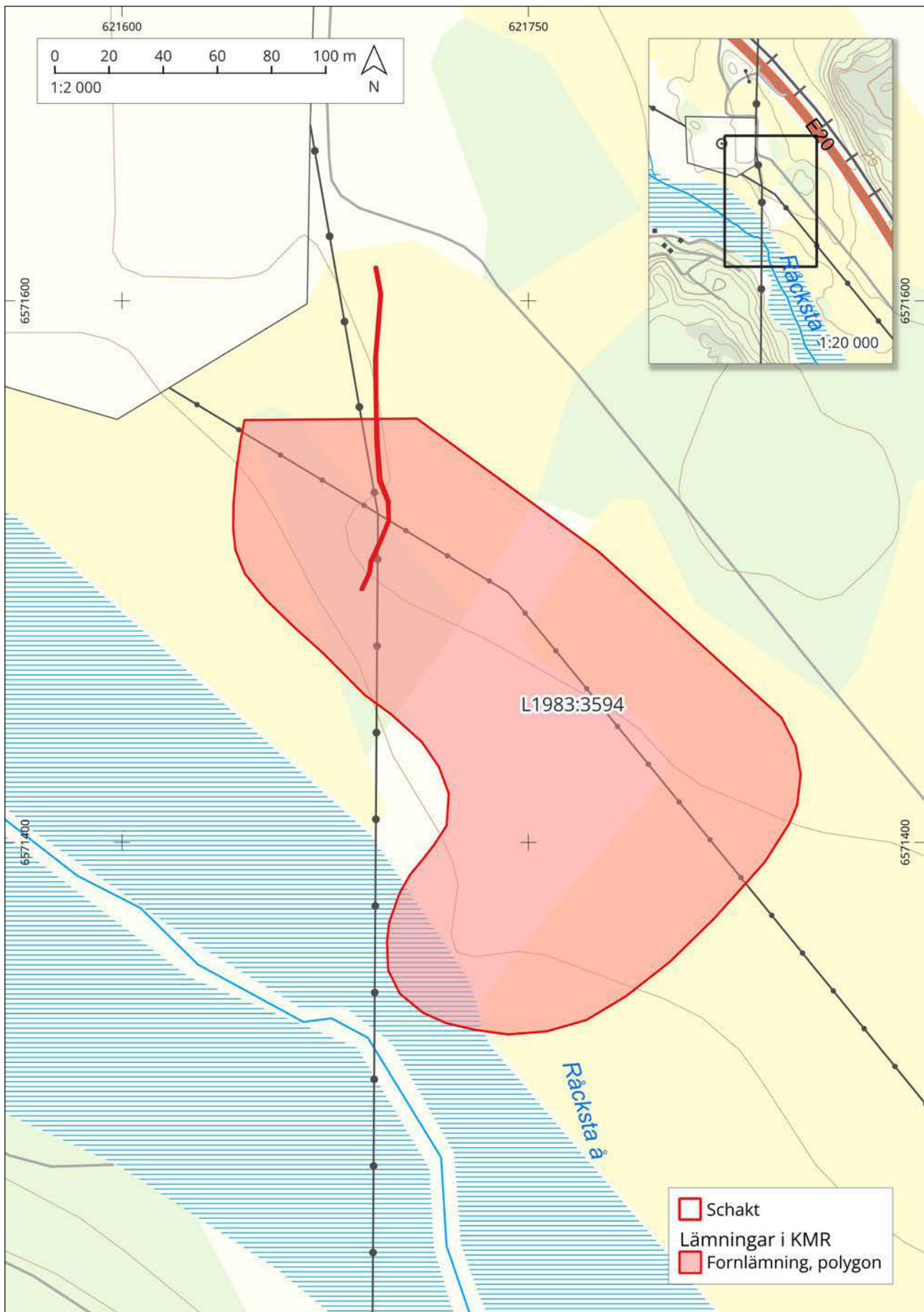
SCHAKT 1

I samband med schaktningsövervakningen gjordes en snabb inventering av fornlämningen, där en husgrund och en enklare husgrund för lada eller liknande påträffades, liksom en del undanröjd sten samt en större grop, cirka 6×5 meter stor och uppskattningsvis intill 2 meters djup. Husgrunden var cirka 9×6 meter stor med ett ungefär 2,5×1,5 meter stort spismursröse. I anslutning till husgrunden fanns en stor asp, rikligt med syrener och några äppelträd. Grunden för ladan var rektangulär, cirka 9×5 meter stor och bestod av glest placerade stenar med cirka 1 meter mellan. Stenröjd yta förekom både inom och utanför grunden.

Marken utgjordes av igenlagd åkermark som i söder tangerade en höjdygg med uppstickande berg i dagen och moränmark, bevuxen med en- och slånbuskar. Utmed höjdens rand, där marken sluttade kraftigt ner mot söder, förekom en del mindre stenansamlingar, vilka kan tolkas som röjd sten från åkermarken. Sannolikt är det bland annat dessa som åsyftas i den ursprungliga beskrivningen av bytomten.

Schaktet var 120×0,5 meter stort och upp till 0,8 meter djupt (figur 4 och 5). Jordmånen utgjordes i denna del av lerblandad matjord med inslag av sandig silt genomgående samt undergrund av lera i norr och grusig och stenig morän i söder.

Schaktet anslöt i norr till ett schakt som grävts vid ett tidigare tillfälle i syfte att anlägga nya fundament till ledningsstolpar. När schaktet nådde det södra höjdpartiet gjordes bedömningen att marken dels var alltför brant (se figur 6), dels att den sedermera övergick i mer sank mark ned mot Råcksta å. Marken var vid undersökningstillfället (och har sannolikt även historiskt) alltför blöt för att några lämningar skulle kunna förväntas.

Figur 4. Plan med det schakt som togs upp vid Biholms gamla bytomt. Skala 1:2 000 med instick i skala 1:20 000.

Figur 5. Översiktsbild på den södra delen av schaktet som togs upp vid Biholms gamla bytomt. Foto från nord-nordost.

Figur 6. Foto som illustrerar den skarpa, kraftigt slybevuxna sluttningen ned mot Råcksta å. Foto från sydost.

Ärja

SCHAKT 2

Området för schakt 2 låg inom åkermark som tangerade en höjdrygg i norr, där röjningsrösen L2022:1938 och L2022:1939 ligger, samt två gamla ekar, varvid det inte var möjligt att schakta inom den ytan. Marken utgjordes av brukad åkermark med tunn, stenig mylla i norr, direkt dikt an mot höjdryggen, vilket längre söderut övergår i lerblandad matjord. Undergrunden utgjordes av siltig och sandig morän i norr och lera i söder.

Ytan mellan schaktets norra del och de stag som skulle kopplas samman med den nya jordlinan var inte möjlig att schakta inom på grund av biotop-skydd för både röjningsrösen och ekarna samt att de registrerade röjningsrösen skulle undvikas (se figur 7).

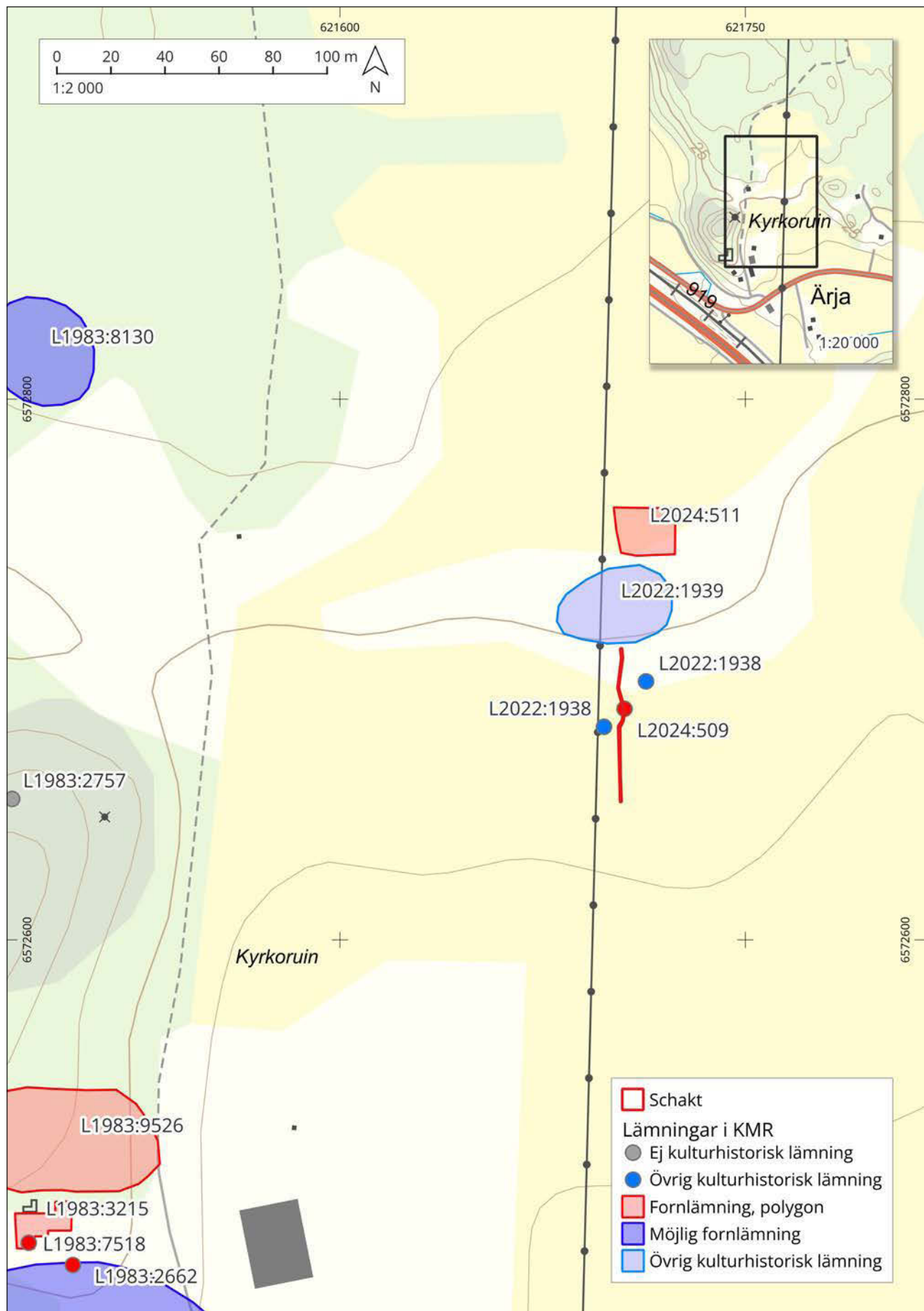
Vid okulär besiktning av ytan var det dock uppenbart att marken redan var söndergrävd, möjligen i samband med att den befintliga jordlinan lades ned. Området på höjden, där stagen till kraftledningen står, var också gravt påverkat och ytan var uppenbart störd från etableringen av anläggningen. På flygfoton från 1960-talet syns flera små impediment i åkermarken.

Figur 7. Ej schaktbar yta vid Ärja. Foto från nord-nordväst.

Den övervakade delen av schaktet var 60 meter långt och 0,5 meter brett, med ett schaktdjup som uppgick till 0,4–0,9 meter (figur 8). Jordmånen utgjordes i norr av lerblandad matjord följt av siltig och sandig morän, som längre söderut övergick matjord följt av lera. Undergrunden utgjordes generellt genomgående av lera med enstaka inslag av större stenar och block.

Längst i schaktets norra del påträffades en härd (A100). Omkring 20 meter söderut i schaktet påträffades även den tidigare registrerade kokgropen L2024:509, här kallad härd A101 (se figur 9). Resterande delar av schaktet var fyndtomma. Schaktningsarbetet fortsatte sedan utan övervakning utanför undersökningsområdet, söderut i åkermarken.

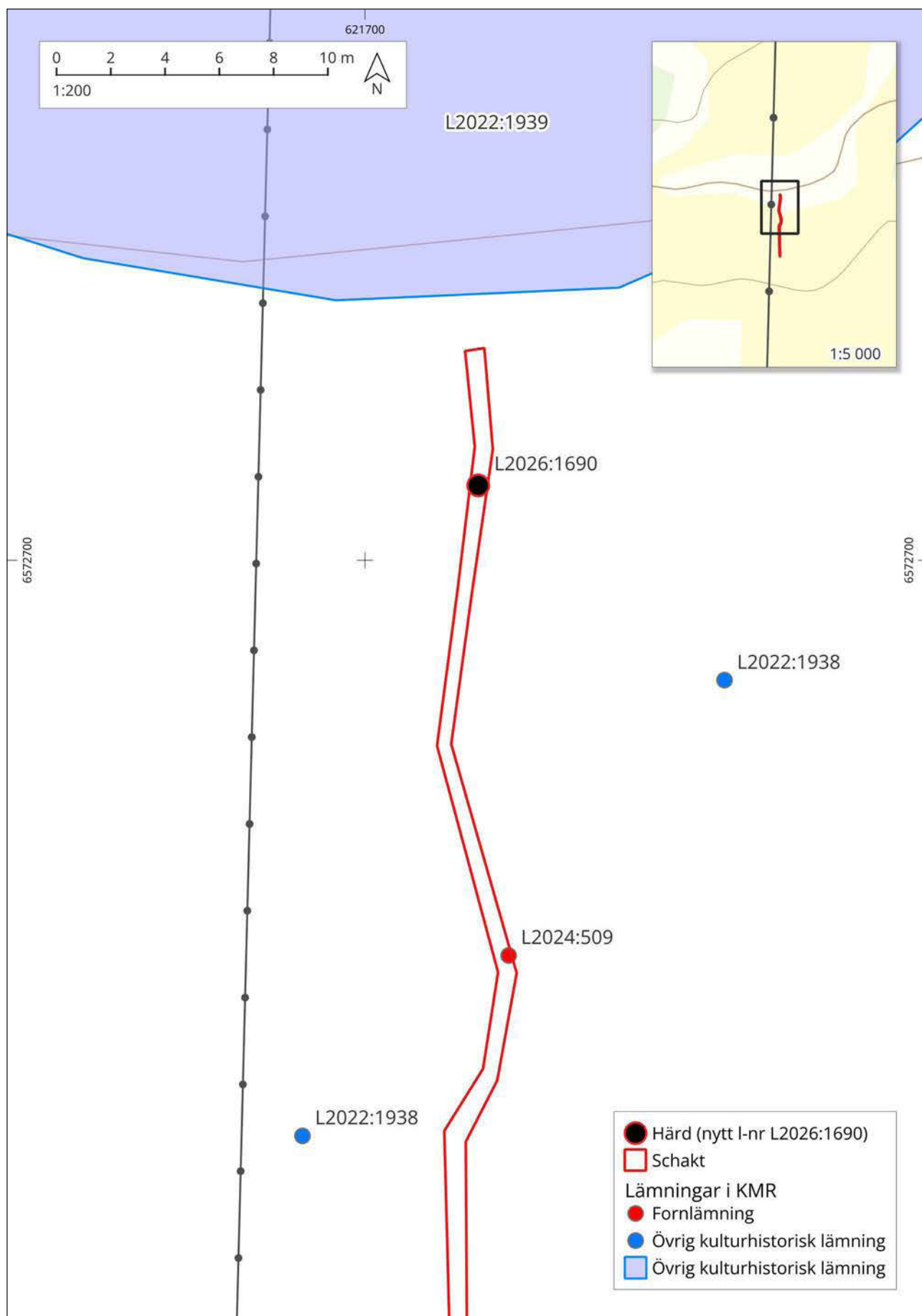
Figur 8. Plan med det schakt som togs upp vid Ärja. Skala 1:2 000 med instick i skala 1:20 000.

HÄRD 100, L2026:1960

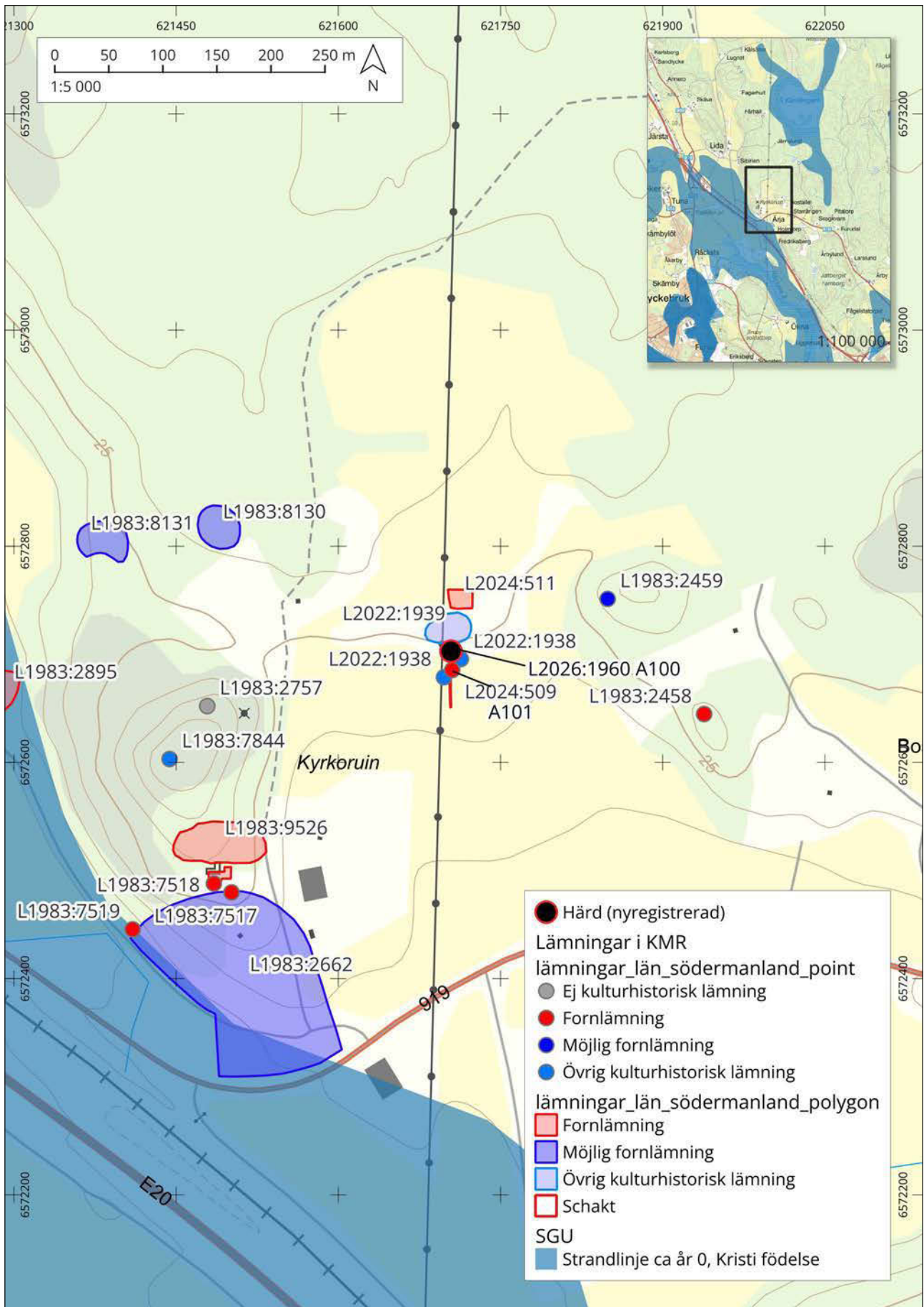
Påträffades knappt tio meter söder om röjningsröseområde L2022:1939. Härden var väl synlig från cirka 0,3 meters djup under marknivå. Den var oregelbunden i plan, cirka 0,8×0,5 meter stor och intill 0,15 meter djup med vagt rundad botten. Fyllningen utgjordes av rikligt med sot och kol samt omkring 0,05–0,1 meter stora skörbrända stenar. Antydning till bränd undergrund i norra delen. Härd 100 har ¹⁴C-daterats till 130–327 e. Kr (2 Sigma) med betoning på 154–256 e. Kr (66,7 %). Dateringen är baserat på träkol från uppvuxen stam av furu, vilket ger en något högre egenålder (se bilaga 3 och 4).

HÄRD 101, L2024:509

Härden var anlagd i lermark och framkom även den på cirka 0,3 meters djup från marknivå. Den påträffades omkring 20 meter från härd 100, strax öster om det ena röjningsröset som ingår i L2022:1983. Härden var rundad till oval i plan, cirka 0,8×0,4 meter stor och intill 0,1 meter djup med svagt skålformad botten. Fyllningen bestod av rikligt med sot och kol med stenar som var omkring 0,05–0,1 meter stora, varav några var kraftigt skörbrända och spruckna. Härd 101 har ¹⁴C-daterats till 80–233 e.Kr (2 Sigma) med betoning på 108–233 e. Kr (87,9 %). Dateringen är baserad på träkol från en ung björk, vilket ger en lägre egenålder (se bilaga 3 och 4).

Figur 9. Plan med de hårdar som undersöktes vid Ärja markerade på kartan. Skala 1:200 med instick i skala 1:5 000.

Figur 10. Översikt över de påträffade härdarna i förhållande till intilliggande lämningar. Skala 1:1 000 med instick i skala 1:100 000, där strandlinjenivåerna för tiden omkring Kristi födelse är markerade i syfte att åskådliggöra hur det kan ha sett ut i närområdet när de två påträffade härdarna anlädes.

TOLKNING

Det schakt som togs upp inom och i anslutning till Biholms gamla bytomt (L1941:3594) uppvisade inget av arkeologiskt intresse. Detta beror sannolikt på att bebyggelsen varit centrerad i lämningens centrala och östra-sydöstra delar.

Härdarna med datering romersk järnålder som framkom i schaktet uppe vid Ärja, som nu är undersökta, ska sannolikt förstås i det större sammanhang som omger dem, dels i form av platsens närhet till vattenfarled (figur 10), dels omgivande fornlämningar så som boplats (L2024:511), gravfält (L1983:9526) och stensättningar (L1983:7844, L1983:2459). Dessa, tillsammans med runstenarna (L1983:7517, L1983:7518) som hittats vid Ärja ödekyrka (L1983:3215), med medeltida anor, liksom Ärjas äldsta belägg från år 1275, indikerar att det varit en betydelsefull plats under lång tid.

Den sedan tidigare okända härden har registrerats i Kulturmiljöregistret som L2026:1960, Boplatslämning, övrig. Båda härdarna har i samband med rapportarbetet fått antikvarisk bedömning ”Ingen antikvarisk bedömning” eftersom de nu är undersökta och borttagna.

UTVÄRDERING AV RESULTATEN i förhållande till undersökningsplanen

Uppdraget har genomförts utan avvikelser från syftet eller metoden som har redovisats i undersökningsplanen, vilket innebär att den undersökningsplan och kostnadsberäkning som upprättades inför den arkeologiska undersökningen i form av schaktningsövervakning har följts. Uppdragets syfte anses därmed vara uppfyllt.

Figur 11. Översiktsbild av schaktet som grävdes vid Ärja. I bakgrunden syns de ledningsstolpar som skulle förses med ny jordlina. Foto från söder.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län	Södermanland
Kommun	Strängnäs
Landskap	Södermanland
Socken	Åker
Fastighet	Biholm 3:3 & Stora Sundby 4:3
Lämningsnummer	L1983:3594 & L2024:509
Lämningsstyp	Bytomt/gårdstomt & Boplatslämning övrig
Datering	Tidigmodern tid & romersk järnålder
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2025-04-02
Länsstyrelsens diarienummer	431-1272-2024
Ärendenummer i Fornreg	202500441
Arkeologgruppens projektnummer	P24073
Projektledning	Josefine Låås
Undersökningstid	2025-09-01 till 2025-10-06
Undersökt yta	140 m ²
Inmätningsteknik	Handhållen GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Höjdsystem	RH 2000
Arkiv	Arkivmaterial förvaras tills vidare hos Arkeologgruppen.
Digitalt arkiv	Arkivmaterial förvaras tills vidare hos Arkeologgruppen.
Fynd	Inga fynd har tillvaratagits.

REFERENSER

Litteratur

- Hovanta, Elise & Groop, Niklas. 2022. *Åker. Arkeologisk utredning steg 1 inför utökning av kraftstation, utbyte av stolpar och nedgrävning av jordlina i Ärja och Biholm, Åker socken i Södermanland 2022*. Stigfinnaren. Arkeologi och kulturhistoria 111.
- Ohlsson, R. 2024. *Förhistoriska boplatslämningar vid Ärja*. L2022:1938, L2022:1939, L2024:509, L2024:511. Biholm 3:3 & Stora Sundby 4:3, Åker socken, Strängnäs kommun, Södermanlands län, Södermanland. Arkeologgruppen AB Rapport 2024:10.

Kartmaterial

LANTMÄTERISTYRELSENS ARKIV

- 1641, Geometrisk avmätning. Biholm nr 1-2. Akt C99-4:C3:90-1. Södermanlands län, Åkers socken. Lantmätare Anders Samuelsson.
- 1693, Geometrisk avfattning. Biholm nr 1-2. Akt C99-4:1. Södermanlands län, Åkers socken. Lantmätare Nils Herling.
- 1762, Storskifte. Åkers socken Ärja nr 1-5. Akt C99-83:5. Södermanlands län, Åkers socken. Lantmätare Anders Forssman.

LANTMÄTERIMYNDIGHETERNAS ARKIV

- 1693, Ägomätning. Akt 04-åke-14. Södermanland.

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER

Figur 1 (föregående sida). Översiktskarta med det aktuella undersökningsområdet markerat. Skala 1:50 000 med instick i skala 1:100 000.

Figur 2. De två ytor som var aktuella för den arkeologiska schaktningsövervakningen vid Biholms gamla bytomt i söder och Ärja i norr. Skala 1:20 000, med instick i skala 1:200 000.

Figur 3. Översiktskarta med undersökningsområdets omgivande fornlämningsmiljö. Skala 1:10 000.

Figur 4. Plan med det schakt som togs upp vid Biholms gamla bytomt. Skala 1:2 000 med instick i skala 1:20 000.

Figur 5. Översiktsskild på den södra delen av schaktet som togs upp vid Biholms gamla bytomt. Foto från nord-nordost.

Figur 6. Foto som illustrerar den skarpa, kraftigt slybevuxna sluttningen ned mot Råcksta å. Foto från sydost.

Figur 7. Ej schaktbar yta vid Ärja. Foto från nord-nordväst.

Figur 8. Plan med det schakt som togs upp vid Ärja. Skala 1:2 000 med instick i skala 1:20 000.

Figur 9. Plan med de härdar som undersöktes vid Ärja markerade på kartan. Skala 1:200 med instick i skala 1:5 000.

Figur 10. Översikt över de påträffade härdarna i förhållande till intilliggande lämningar. Skala 1:1 000 med instick i skala 1:100 000, där strandlinjenivåerna för tiden omkring Kristi födelse är markerade i syfte att åskådliggöra hur det kan ha sett ut i närområdet när de två påträffade härdarna anlades.

Figur 11. Översiktsskild av schaktet som grävdes vid Ärja. I bakgrunden syns de ledningsstolpar som skulle förses med ny jordlina. Foto från söder.

FÖRTECKNING ÖVER BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

Bilaga 2. Anläggningstabell

Bilaga 3. Vedartsanalys, Antraco

Bilaga 4. 14C-analys, Ångströms laboratorium

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

Snr	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning	Anläggningar
1	120x0,5	0,8	<p>I norra delen var schaktet upp till 0,8 m. Anslöt där till större grop som grävts för att anlägga nya fundament till stolpar. Marken utgjordes här av igenlagd åkermark. Under grästorven framkom lerblandad matjord (0,2-0,3 m tjock) med inslag av sandig silt. Därefter brungrå lera med inslag av småsten och större stenar upp till ca 0,4 m stora. Enstaka förekomst av block, intill 1 m stora.</p> <p>I schaktets södra del, uppe på moränhöjden, följdes grästorven av ett tunt skikt mylla, ca 0,2 m tjock. Undergrund av grusig och stenig moränmark. Höjden var bevuxen med en- och slånbuskar, med förekomst av stenansamlingar utmed höjdens rand, innan kraftig sluttning åt söder började. En större grop påträffades knappt 10 m öster om schaktet. Gropen var ca 6x5 m stor och uppskattningsvis intill 2 m djup. Schakt på höjd. Grästorv följt av grusiga och stenig morän. Marken bevuxen med slån. Större block i understundom, intill 1 m stora. Schaktet är här 0,8 m djupt, i N änden ansluter till tidigare grävd större grop för fundament. Under torven är lerblandad matjord med inslag av sandig silt. Därefter brungrå lera med inslag av småsten och enstaka större stenar intill 0,4 m stora. Matjord ca 0,2-0,3 m tjock.</p>	
2	60x0,5	0,4-0,9	<p>Grästorv ca 0,05 m tjock. I N delen mylla ca 0,3 m tjock, följt av siltig och sandig morän, underground. Längst i N påträffades hård 100. Längre söderut ökar mängden sten i både mylla och underground, 0,1-0,4 m stora, enstaka större, upp till 0,5 m. I höjd med registrerade röset L2022;1938 övergår undergrunden gradvis till lera, och ett tjockare matjordslager med gråbrun lerig silt, ca 0,5-0,6 m tjock. Även här förekommer fortsättningsvis stenar, samt enstaka block upp till 2x1,5 m stora och 0,8 m höga. I schaktet påträffades även kokgrop L2024:509. I områdets N delen står två gamla ekar samt flera röjningsrösen. Ytan mellan schaktet och stagen går därför ej att gräva pga biotopskydd och registrerade rösen. En sträcka är dock uppenbart grävd i samband med att befintlig jordlina lades ned. Området på höjden, där stagen står, är också gravt påverkat av anläggande av dessa. Ytan är störd.</p>	100, 101

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anr	Typ	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning	Schakt
100	Härd	0,8x0,5	0,15	Väl synlig från ca 0,3 m djup från marknivå. Rikligt med sot och kol samt skörbrända stenar. Antydning till bränd undergrund i N delen. Stenar i storlek ca 0,05-0,1 m. Oregelbunden i plan, vagt rundad botten. Belägen ca 3 m söder om ek och uppslängda stenar.	2
101	Härd	0,8x0,4	0,02-0,1	Härd (N-S) fortsätter in i Ö schaktväggen. 6-7 Större stenar intill ytan, samtliga ca 0,1 m stora, några kraftigt skörbrända och spruckna. Rundad till oval i plan. Rikligt med kol och sot i ytan. Anlagd i lermark direkt Ö om röjningssten. Tunnast i V. Svagt skålförmad i profil.	2
102				Grund efter ladugård? 9x5 m stor. Glest placerade stenar, ca 1 m mellan. Rektangulär form. Stenröjd yta inom och utanför.	
103				Röjningsröse? Inom en ca 3x3 m stor yta. Tätt lagda stenar. Stenar i storlek 0,1-0,4 m.	
104				Ca 6x5 m stor och uppskattat. intill 2 m djupt.	
105				Husgrund, ca 9x6 m stor med spismursröse, 2,5x1,5 m stor. Stor asp i söder, äppelträd, syrener öst och väst om.	

Bilaga 3. Vedartsanalys, Antraco

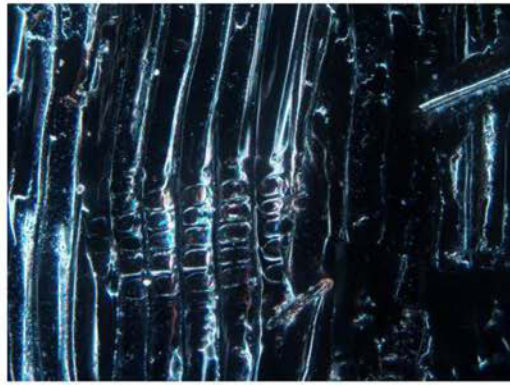
Antraco

vedartsanalys

ProjektId 2901

Södermanland, Strängnäs kommun, Åkers socken, Biholm 3:3, L2024:509, Boplatslämning övrig

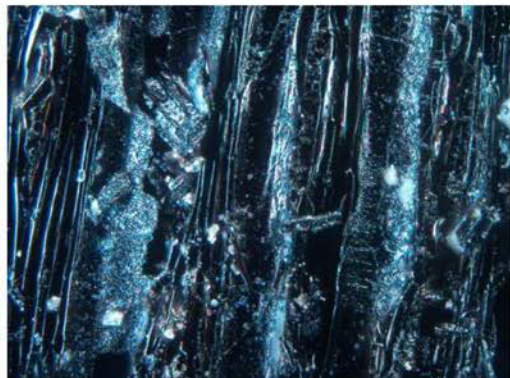
Härd/kokgrop, A101, PK1

Provet rensades från klumpar av silt. Vikten något överdriven då det fanns rikligt med silt insprängt i träkolet. Veden kommer från uppvuxen stam av furu. Egenåldern kan överstiga 50 år

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	23
2,37	2,37	23	23	23

Härd, A101, PK2

Träkolet kom från ung björk. Denna var lätt angripen av röta före förbränning.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Björk19
0,21	0,21	19	19	19

Bilaga 4. ^{14}C -analys, Ångströms laboratorium

Uppsala 2025-12-03

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Regemenstvägen 10
752 37 Uppsala

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Hemsida:
www.uu.se/centrum/tandemlab

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Josefine Låås
Arkeologgruppen i Örebro AB
Radiatorvägen 11
702 27 ÖREBRO

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Ärja, Strängnäs, Södermanland. (p 7152)

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Detta steg upprepas tills den lösliga delen inte längre är mörkfärgad.

Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\text{‰ V-PDB}$	^{14}C ålder BP
Ua-90793	A100 PK 1	-25,9	1 818 ± 30
Ua-90794	A101 PK 2	-24,9	1 886 ± 30

Bifogat finns graf(er) med kalibrering från BP-ålder till kalenderår.

Med vänliga hälsningar

Karl

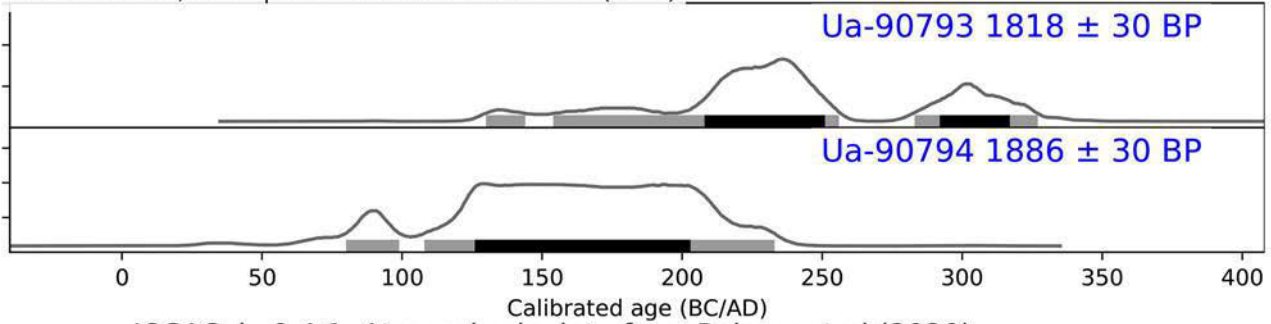
Håkansson

Elektroniskt undertecknad
av Karl Håkansson
Datum: 2025.12.03
22:21:28 +01'00'

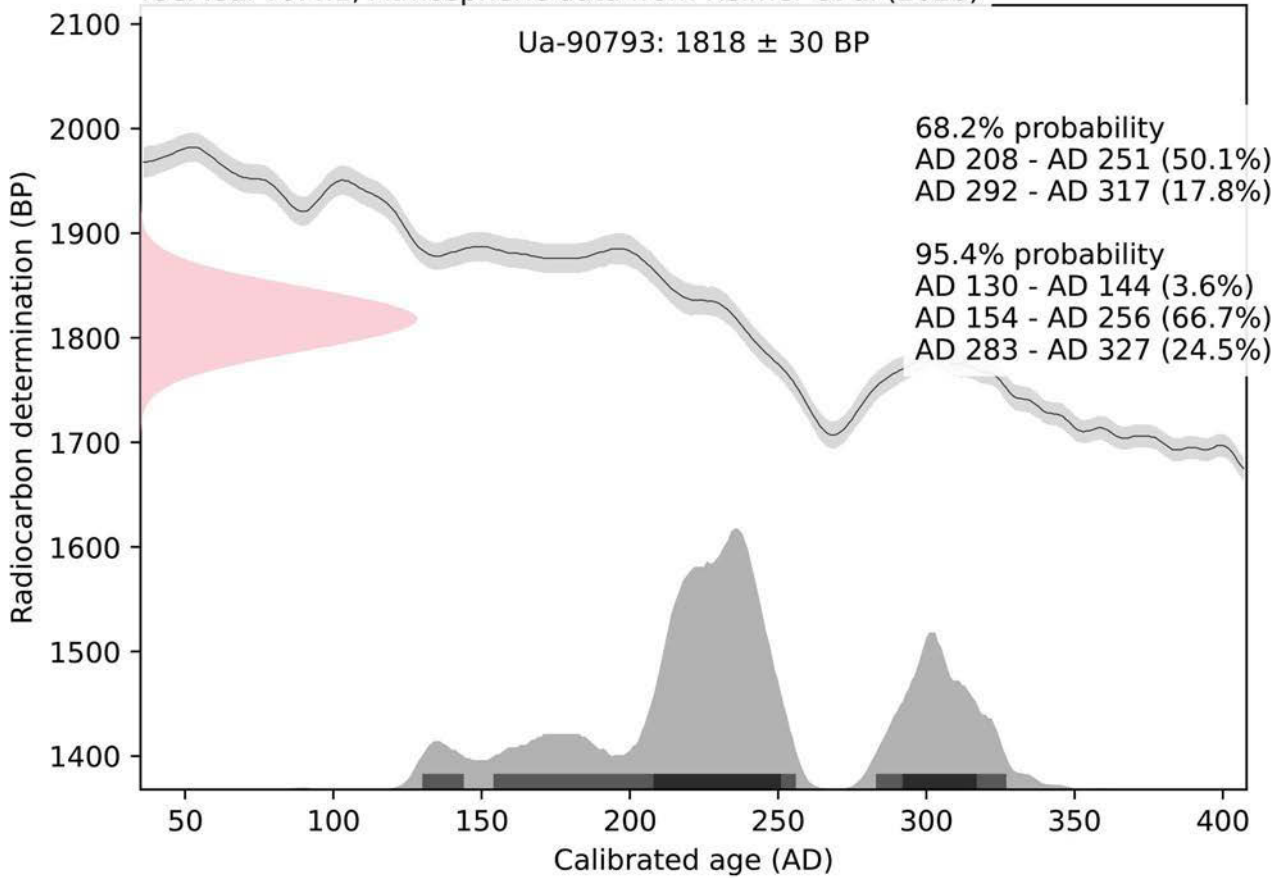
Karl Håkansson/Daniel Primetzhofer

Kalibreringskurvor

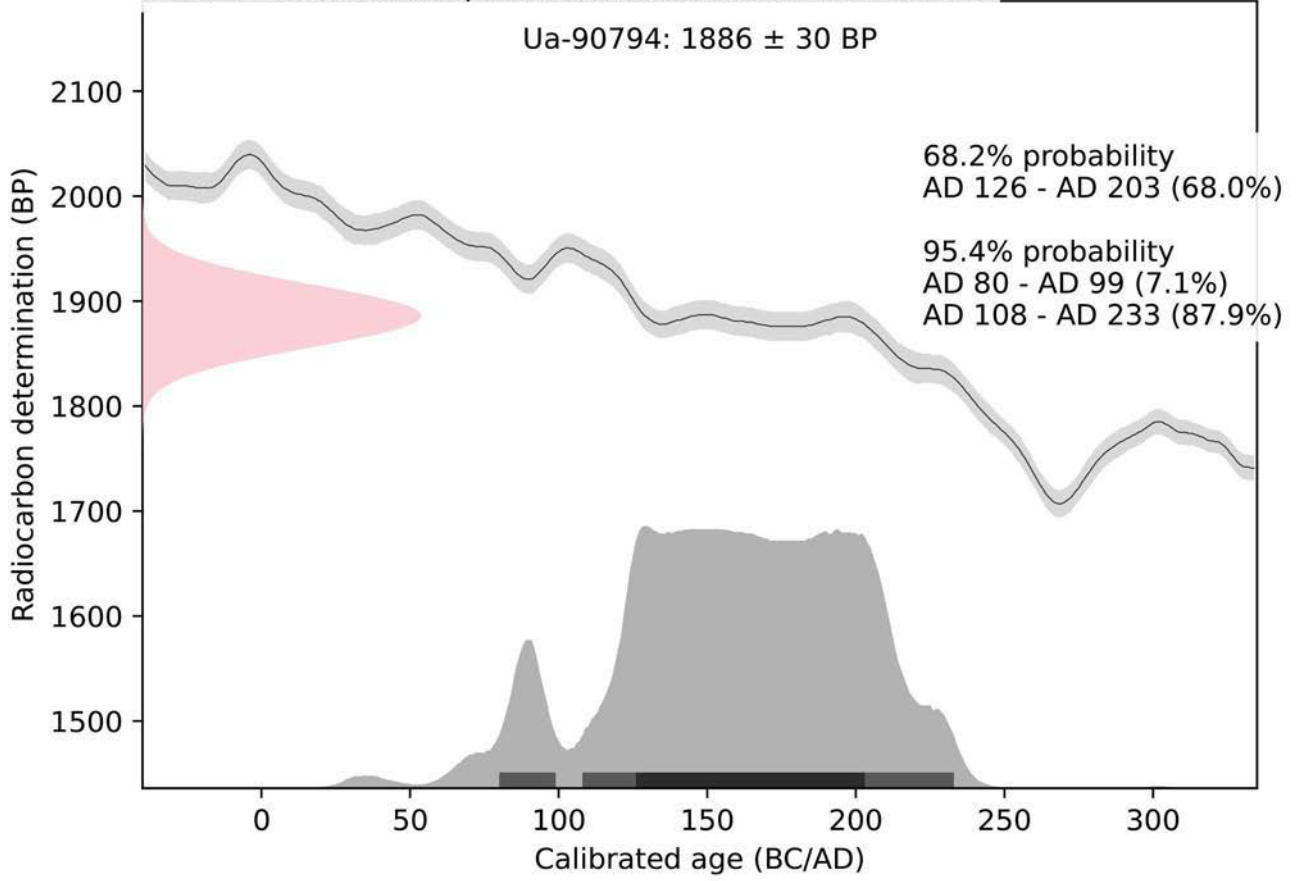
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2026:18

